

Nr 1249

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående ökat stöd till vuxenutbildningen.

(Lika lydande med motion nr 1070 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition 1970: 35 redogörs för vissa åtgärder inom vuxenutbildningen, och riksdagen föreslås fatta beslut innebärande ökat statligt stöd inom vissa bestämda sektorer. Propositionen uppehåller sig vid den sida av vuxenutbildningen som avser att ställa studiemöjligheter till förfogande för de många som har en kort och bristfällig grundutbildning. Detta utgör förvisso en av vuxenutbildningens viktigaste uppgifter, men denna begränsning innebär att propositionen behandlar endast en del av det stora undervisningsområde som kan betecknas vuxenutbildning. Inte heller denna avgränsade del är fullständigt behandlad, eftersom man helt gått förbi den verksamhet, med ovannämnda syfte, som bedrivs inom arbetslivet i regi av arbetsgivarna, offentliga och enskilda.

I

Alltsedan förslag framlades för 1967 års riksdag om vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område, har från skilda håll framförts önskemål om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet. Dessa önskemål resulterade vid 1969 års riksdag i att statsutskottet ansåg sig böra föreslå riksdagen att för Kungl. Maj:t ge till känna att det vore angeläget för det fortsatta arbetet inom hela vuxenutbildningsområdet att man på grund av en samlad översyn bildade sig en uppfattning om föreliggande problem och om hur de lämpligen borde lösas. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. (SU 1969: 46, rskr. 137). Den utredning som borde ha blivit följden av detta beslut har inte tillsatts, och föreliggande proposition kan inte heller anses utgöra ens ett delresultat av den samlade översyn riksdagen begärt. Det finns sålunda anledning att upprepa det av oss redan 1967 framförda kravet på att en parlamentariskt sammansatt kommitté, i vilken även ingår representanter för arbetslivets organisationer, tillsättes med uppdrag att utreda hur vuxenutbildningen i hela sin vidd i fortsättningen bör organiseras och finansieras. Även det kommunala intresset bör tillgodoses i en sådan utredning.

Stora skillnader råder mellan grupper och generationer i fråga om allmän grundutbildning. Det är därför ett centralt mål för vuxenutbildning-

en att minska dessa skillnader och därigenom skapa den nödvändiga gemensamma referensram som gör det möjligt för människor att i skiftande situationer nå personlig kontakt. Vuxenutbildningen skall erbjuda rika möjligheter för dem som genom studier och ökade kunskaper önskar utveckla sin personlighet och göra sitt liv mer innehållsrikt.

Liksom för all annan utbildning är det ett väsentligt mål för vuxenutbildningen att skapa förutsättningar för ett bättre utnyttjande av de personella resurserna. Det bör uppmärksammas att ökningen av befolkningsandelen i arbetsför ålder under de kommande decennierna i Sverige kommer att befinna sig på en internationellt sett utomordentligt låg nivå, och den i aktivt yrkesarbete engagerade delen av befolkningen kommer att minska. Det totala antalet arbetstimmar kommer att sjunka. Utbildningen är det viktigaste medlet att åstadkomma den förhöjda effektivitet som erfordras för att den ökade försörjningsbördan skall kunna bäras. Vuxenutbildningen skall syfta till att ge dem som har en bristfällig grundutbildning en möjlighet att genom vidgade kunskaper erhålla sådana mer kvalificerade uppgifter som de tidigare varit utestängda från. Den skall genom fortbildning ge människorna möjlighet att motsvara de krav som ställs av utvecklingen inom deras arbetsområde och genom vidareutbildning göra det möjligt för dem att åta sig nya och mer krävande arbetsuppgifter. Likaså skall vuxenutbildningen, för dem som befinner sig utanför arbetslivet på grund av brister i utbildningen, erbjuda den utbildning som gör ett inträde i arbetslivet möjligt.

Dessa vuxenutbildningens synnerligen vittomfattande och maktpåliggande uppgifter söker man nu lösa på olika sätt och inom skilda organisationer. I sin beskrivning av nuvarande utbildningsvägar för vuxna behandlar föredraganden i proposition 35 vissa delar av verksamheten relativt ingående, medan andra tas upp mycket summariskt. Som nyss nämnts försummas den mycket väsentliga del av vuxenutbildningen som organiseras inom arbetslivet för de anställda, inte bara av det slag som med gängse språkbruk kallas fort- och vidareutbildning utan också mer allmänt grundläggande utbildning. Propositionen bekräftar att en samlad överblick av hela vuxenutbildningsområdet saknas. Härigenom saknas grunden för en genomtänkt planering av vuxenutbildningen.

Den utredning vi förordar bör till en början kartlägga i vilka former och i vilken omfattning vuxenutbildning nu bedrivs. Med utgångspunkt härifrån bör den utarbeta förslag om hur vuxenutbildningen fortsättningsvis bör organiseras. Ett klarläggande av vad som är samhällets ansvar, organisatoriskt och finansiellt, och vad som bör åvila andra, t. ex. arbetsgivarerna, måste komma till stånd liksom en samordning av de olika insatserna måste åstadkommas. I helhetsbilden måste ingå den inom arbetslivet be-

drivna vuxenutbildningen, som hittills av statsmakterna betraktats med alltför svagt intresse men som är av stor betydelse för samhället. Det är därför uppenbart att alla berörda parter bör vara med i utredningen för att kunna delta i planeringen av hela den framtida vuxenutbildningen.

Såsom påpekas i propositionen pågår på skilda håll utredningsarbete i olika hithörande frågor, exempelvis inom kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX), kommittén för television och radio i utbildningen (TRU) och 1968 års utbildningsutredning (U 68). Det är självklart att den av oss föreslagna utredningen i lämpliga former bör tillgodogöra sig dessa institutioners och utredningars arbetsresultat.

II

I propositionen redogörs för den försöksverksamhet som enligt beslut av Kungl. Maj:t igångsatts med syfte att "genom flexibla studieformer och med olika slag av speciella studiesociala och studiestimulerande åtgärder . . . försöka att till vuxenutbildningen rekrytera sådana vuxna som har kort och bristfällig ungdomsutbildning och som av sociala, psykologiska eller geografiska skäl nu inte har möjlighet att delta i samhällets vuxenutbildning" (s. 20). Elevrekryteringen skall ske genom en väl förberedd uppsökande verksamhet och deltagarna skall få möjlighet till studierådgivning. Resultaten av verksamheten skall bli föremål för systematisk utvärdering. Denna försöksverksamhet synes oss väl motiverad och bör, om den förutsatta utvärderingen genomföres omsorgsfullt med aktgivande på inte blott deltagaraktiviteten inom olika studieformer utan även studieresultatet, kunna tillföra den fortsatta planeringen av vuxenutbildningen värdefulla erfarenheter. Vi förutsätter även att den uppsökande verksamheten omfattar alla grupper av studiemässigt eftersatta och att exempelvis inte de hemarbetande kvinnorna faller utanför ramen av försöksverksamheten.

Uppräkningen av anslaget till *Bidrag till studiecirkeilverksamhet* hälsas med stor tillfredsställelse. Med hänsyn till de verkliga kostnader studiecirkeilverksamheten medför måste förslaget om en höjning av maximitidbidraget från 20 till 30 kronor per studietimme anses välmotiverat, i synnerhet som det är angeläget att ge studieförbunden möjligheter att utan alltför höga deltagaravgifter erbjuda välmeriterade cirkelledare och kvalificerad undervisning. Skolöverstyrelsen har, uppenbarligen i syfte att garantera en hög lärarstandard, velat anknyta timbidraget till timarvodet i en viss löneklass. Detta syfte ansluter vi oss till, men vi anser att man tills vidare bör söka uppnå detta på andra vägar än den av överstyrelsen föreslagna.

Som en särskild prioritering av den utbildning som vänder sig till vuxna med kort allmänutbildning föreslås i propositionen ett tilläggsbidrag med högst 10 kronor per studietimme. Detta skulle utgå till studiecirklar som av-

ser fyra i propositionen angivna ämnen och som ligger på en nivå motsvarande högst grundskolans årskurs 9. Det sammanlagda statsbidraget till ifrågavarande studiecirkelverksamhet skulle därigenom komma att uppgå till högst 40 kronor per studietimme, av vilka högst 34 finge utgå till ledararvode. Detta förslag synes oss mindre välbetänkt. Det föreligger en uppenbar risk för att bidragsregeln kan komma att uppfattas som miniminorm beträffande ledararvodet, varigenom intet av tilläggsbidraget skulle medföra den åsyftade minskningen av den enskilde elevens kurskostnad. Mot detta kan givetvis invändas att det förhöjda bidraget kommer att avlasta studieförbundets kostnader för ett ledararvode som ändå överstiger statsbidraget och hittills har måst finansieras på annat sätt, i första hand genom kursavgifter. Skillnaden mot den övriga studiecirkelverksamhetens bidrag för arvode till cirkelledare, ofta med mer kvalificerade undervisningsuppgifter, skulle icke desto mindre te sig svårbegriplig och omotiverad. Såvitt vi kan bedöma skulle den avgiftssänkande effekten av tilläggsbidraget även i gynnsammaste fall bli relativt begränsad, och den skulle knappast medföra den ökade tillströmning till studiecirkelarna man eftersträvar.

Även om de människor man i detta sammanhang vill nå till stor del har blygsamma inkomster, bör man inte hemfalla åt en övertro på kursavgiftens inverkan på rekryteringen. Enligt vår mening skulle man med de pengar man här är villig att satsa effektivare uppnå syftet, om man satte in dem på den uppsökande verksamheten. Vi föreslår därför att ett belopp, som kan tänkas motsvara kostnaden för det föreslagna tilläggsbidraget, överförs från bidraget till studiecirkelverksamhet till bidraget till studieförbunden, varigenom dessa skulle få resurser till en utveckling och intensifiering av den uppsökande verksamheten bland de grupper Kungl. Maj:ts förslag är avsett att stimulera. I brist på säker information uppskattar vi ifrågavarande belopp till 1 miljon kronor.

I syfte att möjliggöra en större tidsmässig rörlighet i studiecirkelarbetet föreslår föredraganden vissa uppmjukningar av reglerna angående minsta antal studieveckor, högsta antal sammankomster per vecka och högsta antal timmar per sammankomst. Ett ovillkorligt krav för statsbidrag skall emellertid vara att en studiecirkels arbete inte genomförs på mindre än fyra veckor.

Utän tvivel kan en koncentration av studierna i många fall vara lämplig och värdefull; man kan t. ex. peka på dem som vill utnyttja sin semester till studier eller önskan hos dem som bor i glesbygder att inte behöva företa alltför många långa resor för att genomföra en kurs. Det pedagogiska värdet av koncentrerade studier är också välbekant. Bl. a. detta torde ligga bakom propositionens höga värdering av löntagarorganisationernas internatkurser. Det är därför ägnat att förvåna att föredraganden finner det

meningsfullt att hålla fast vid den inskränkning av studieförbundens och de studerandes frihet som reglerna om minsta antal studieveckor och högsta antal sammankomster per vecka innebär. Vi föreslår att dessa regler slopas och att regeln om högsta antal timmar per sammankomst uppmjukas mer än vad föredraganden förordat. Fem timmar synes oss vara en lämplig övre gräns.

Det förslag som framläggs i propositionen angående bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet är oklart utformat. Detta beror på att man uppenbarligen har velat tillgodose två syften och låtit dessa motverka varann. Å ena sidan påpekas att löntagarorganisationernas kursverksamhet i stor utsträckning riktar sig till grupper med kort grundutbildning. Kursverksamheten får därför till stor del inriktas på att täcka bristerna i deltagarnas allmänna grundutbildning. Formerna för verksamheten, centrala koncentrerade internatkurser, har visat sig framgångsrika. Ett stöd till denna verksamhet skulle således vara ägnat att förbättra utbildningsmöjligheterna för de grupper som står i centrum för intresset i propositionen. Å andra sidan erinras om den samhällseliga betydelsen av att arbetsmarknadsorganisationerna har tillgång till folk med goda insikter i förhandlings-, arbetsmarknads- och andra fackliga och samhällsekonomiska frågor. Det skulle således vara av värde för samhället att stödja sådan kursverksamhet som syftar till att öka dessa insikter, vilket givetvis många av löntagarorganisationernas centrala kurser gör. Intet av dessa båda syften har renodlats i propositionen; intet av dem kan därför heller på ett tillfredsställande sätt uppfyllas genom förslaget.

Vad gäller den del av löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet som syftar till att täcka bristerna i en kort grundutbildning är det odiskutabelt att värdefulla insatser har utförts. Detta kan emellertid knappast vara en primär uppgift för löntagarorganisationerna, och det förefaller olämpligt att, genom att skapa ännu en form för statligt stöd, splittra resurserna för denna del av vuxenutbildningen, som i första hand bör handhas av den kommunala vuxenutbildningsorganisationen och studieförbunden. Däremot bör de positiva erfarenheter man har av centrala internatkurser kunna utnyttjas av studieförbunden. Dessa bör alltså genom statligt stöd få möjlighet att anordna sådana kurser, varigenom även andra än löntagarorganisationernas medlemmar skulle kunna komma i åtnjutande av denna förmån.

Av föredragandens uppgifter om vilka ämnen som bör kunna ingå i en statsbidragsberättigad central kurs framgår att förslaget även syftar till ett stöd till sådan utbildning som är inriktad på det rent fackliga arbetet. Vi delar uppfattningen att goda fackliga kunskaper hos arbetsmarknadens parter är till gagn för samhället och att det därför kan vara motiverat med

ett statligt stöd till utbildning som meddelar sådana kurser. Detta gäller givetvis alla parter, inte bara löntagarorganisationerna. Att grunda en begränsning av stödet till de sistnämnda på ett resonemang om grupper med kort allmän grundutbildning är ohållbart, eftersom det här rör sig om något annat än allmän grundutbildning och eftersom kort allmän grundutbildning ingalunda är ett genomgående kännetecken för medlemmarna i alla löntagarorganisationer.

Med anledning av här nämnda oklarheter och inadvartenser bör föreliggande förslag om bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet avslås, samtidigt som man bör anhålla om förslag om stöd till centrala internatkurser i studieförbundens regi och förslag om stöd till arbetsmarknadsorganisationernas fackligt inriktade kursverksamhet.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett särskilt tilläggsbidrag för sådan studiecirkelverksamhet som avser vissa i propositionen angivna ämnen och som ligger på en nivå som svarar mot högst grundskolans årskurs 9;

b) till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1970/71 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 97 000 000 kronor;

c) till *Bidrag till studieförbund* för budgetåret 1970/71 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 9 400 000 kronor;

d) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om statsbidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag om statsbidrag till centrala internatkurser i studieförbundens regi och förslag om stöd till arbetsmarknadsorganisationernas fackligt inriktade kursverksamhet;

e) som sin mening ge till känna att statsbidrag bör kunna utgå till studiecirkelverksamhet utan avseende vid antal studieveckor eller antal sammankomster per vecka och att fem timmar per sammankomst bör utgöra övre gräns för statsbidragsberättigad kurs; samt

f) hos Kungl. Maj:t anhålla om en parlamentariskt sammansatt utredning, i vilken ingår representanter för näringslivet och arbetsmarknadsorganisationerna, med uppgift att företa en samlad översyn av hela vuxenutbildnings-

området och utarbeta förslag rörande vuxenutbildningens
framtida organisation och finansiering.

Stockholm den 3 april 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burenstam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)

Tage Magnusson (m) Karin Wetterström (m)
